

Kainuulainen Green Care – nykytila ja tulevaisuuden visio 2017-2067

Maija Lipponen, Luonnonvarakeskus
Minna Hökkä, Kajaanin ammattikorkeakoulu
Riitta Turpeinen, Kainuun ammattiopisto

20.3.2017

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

MAASEUTU 2020

Esipuhe

Green Care on kansainvälinen, 2000-luvulla Suomeen rantautunut käsite toiminnalle ja palveluille, jossa luontoa käytetään tavoitteellisesti ihmisten hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi. Green Care -toiminnassa hyödynnetään luonto- ja maaseutu ympäristöä erilaisten sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalvelujen sekä virkistyspalveluiden tuottamisessa. Green Care -menetelmien käyttö on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa virkistykseen, hoivaan ja hoitoon liittyvien tavoitteiden saavuttamiseksi. Hyvinvointivaikutukset syntyvät luonnon elvyttävyyden, toiminnallisuuden ja yhteisöllisyyden kautta. (<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/mita>)

Suomessa luontoympäristö on useisiin muihin maihin verrattuna poikkeuksellisen hyvin saavutettavissa. Se on ilmainen resurssi, mutta sitä on osattava hyödyntää. Green Caren mahdollisuudet on kirjattu Kainuun maakuntaohjelmaan ja Kainuun biotalousstrategiaan. Tavoitteina on vahvistaa luontoon perustuvien terveys- ja hyvinvointipalveluiden kehittämistä ja käyttöönottoa Kainuussa. Luontoon tukeutuvien palveluiden avulla tavoitellaan kainuulaisten terveyden ja toimintakyvyn parantamista ja eriarvoisuuden vähentämistä sekä yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamista. Biotalousstrategian tulevaisuudenkuvassa vuonna 2020 visioidaan, että Kainuussa luontoympäristöä hyödynnetään monipuolisesti erilaisissa hyvinvointi- ja terveyspalveluissa.

(http://kuiskintaa.fi/wp-content/uploads/2016/01/Kainuun-biotalousstrategia_2015_2020.pdf,
http://www.kainuunliitto.fi/sites/default/files/topsu_2017_2018_myrry_17_10_16.pdf)

Vuosi 2020 lähestyy! Kainuussa on nyt ainutlaatuinen tilaisuus päästä näihin tulevaisuuskuviin, sillä Green Careen liittyvä kehittämistoiminta käynnistyi Kainuussa todenteolla vuoden 2017 alusta, kun Luonto voimaksi Kainuussa (LUVOKA) -tiedonvälityshanke alkoi ja yhdisti voimansa edellisenä vuonna alkaneiden Kantri&Co. -hankkeen sekä Green Care koulutusmalli korkea-asteelle -hankkeen kanssa. Näiden kolmen hankkeen tiiviissä yhteistyössä on tarkoitus jalkauttaa Green Care -käsite Kainuuseen, tukea alan toimijoiden verkostoja ja kehittymistä sekä luoda edellytykset laadukkaaseen Green Care -liiketoiminnan kasvulle ja kehitykselle Kainuussa.

Sotkamossa 20.3.2017

Kainuun Green Care -työryhmän puolesta,

Maija Lipponen, tutkija, Luonnonvarakeskus
Minna Hökkä, lehtori, Kajaanin ammattikorkeakoulu
Riitta Turpeinen, opettaja, Kainuun ammattiopisto

Kainuun Green Care –hankkeet 2017

Luonto voimaksi Kainuussa on vuoden 2017 alusta alkanut tiedonvälityshanke, jota hallinnoi Luonnonvarakeskus ja osatoteuttajana on Kajaanin ammattikorkeakoulu. Luvoka-hankkeessa tunnistetaan ja kehitetään luontoon ja maaseutuun liittyviä liiketoimintamahdollisuuksia eri aloilla, tuodaan yhteen ostaja- ja tuottajatahoja sekä tuetaan toimijoiden verkostoitumista järjestämällä erilaisia törmäyttämistilaisuuksia. Hankkeella lisätään Green Caren tunnettavuutta Kainuun alueen eri medioita hyödyntäen, kartoitetaan palvelutarpeita kyselyin sekä välitetään tietoa laatu- ja kehittämistoiminnasta. Hanke kohdistuu Green Care -palveluiden tarjoamista tai ostamista suunnitteleville, maataloille, luonto- ja hyvinvointimatkailualan yrittäjille, luonnontuotealan toimijoille, sosiaali-, kasvatusta-, terveys- ja hyvinvointialan yrittäjille, yhdistyksille ja julkisen sektorin toimijoille, kehittäjille, päättäjille ja viranomaisille sekä Green Care -alaan linkittyville hankkeille, kehittäjille ja sidosryhmille.

Valtakunnallisessa Green Care koulutusmalli korkea-asteelle -hankkeessa pilotoidaan parhaillaan 40 opintopisteen koulutuskokonaisuutta, jota toteutetaan myös Kajaanin ammattikorkeakoulussa. Yrittäjien kouluttamisen lisäksi on huomioitava palveluita ostavat ja käyttävät tahot, jotta yrityksillä olisi menestymisen mahdollisuudet. Vuonna 2017 valtakunnallisesti käyttöönotettava Green Care -laatu- ja laatumerkki on tärkeä osa ammattimaista Green Care -toimintaa, sillä sen myötä palveluiden laatu saadaan korkealle tasolle. Kainuun ammattiopiston ja ProAgria Kainuun hallinnoima Kantri & Co. –hanke järjestää lyhytkoulutusta ja valmennusta yrityksille liittyen Green Care -palveluiden tuotteistamiseen ja liiketoimintaosaamiseen sekä Green Care -perusteisiin, joka mahdollistaa laatumerkin hakemisen. Lisäksi Kantri&Co. järjestää yhdessä Luvoka-hankkeen kanssa työpajoja ja verkostoitumistilaisuuksia Green Care -tietotaidon lisäämiseksi.

Näiden kolmen kehittämishankkeen lisäksi Kainuussa on meneillään kaksi työllisyydenhoitohanketta: Green Care Kuhmo ja Kujelma-hanke Suomussalmella. Hankkeissa pilotoidaan työllisyydenhoitoon liittyviä toimintamalleja luontoympäristöjä ja luonnonmateriaalien käyttöä hyödyntäen.

Kainuulainen Green Care – nykytila ja tulevaisuuden visio

Kainuulaisen Green Care –kehittämisen visio on laadittu yhteistyössä LUVOKA-, Kantri&Co.- ja Green Care –koulutusmalli korkea-asteelle -hankkeiden yhteistyönä. Hankkeet järjestivät yhteistyössä Kainuulainen Green Care - kick off -tilaisuuden 6.2.2017 Seppälän Impilinnassa Kajaanissa. Tilaisuuden tarkoituksena oli toimia lähtölaukauksena Kainuun Green Care –toiminnan kehittämiseksi ja sitä se olikin: paikalla oli lähes 50 innostunutta osallistujaa! Tilaisuus sai myös palstatilaa Kainuun Sanomissa (7.2.2017).

Tilaisuuden avauspuheenvuoron piti Green Care Finland ry:n puheenjohtaja, pitkän linjan Green Care –kehittäjä Tuomo Salovuori, joka kertoi Green Caren mahdollisuuksista erilaisten asiakasryhmien parissa. Seuraavaksi Kainuun Soten terveiset toi Marja-Leena Ruokolainen, joka kertoi että sote-alalla Green Care on vielä melko tuntematon käsite ja tarvitsee näyttöä vaikuttavuudesta. Vaikuttavuustietoa onkin jo hyvin paljon olemassa, ja Luvoka-hankkeen yhtenä toimenpiteenä on tuoda sitä eri sidosryhmien saataville. Kolmannen puheenvuoron piti Heidi Kotilainen Luontohyvinvointikeskus Tyynelästä, jossa luonto- ja eläinavusteista toimintaa maatilalla on jo vuosien ajan hyödynnetty lasten, nuorten ja aikuisten elämän tueksi ennaltaehkäisevässä ja kuntouttavassa mielessä.

Alustuspuheenvuorot herättivät monia kysymyksiä muun muassa Green Caren tuomasta lisäarvosta erilaisille palveluille, toiminnan vastuista ja asiakasryhmistä sekä Green Care -laatumerkin kriteereihin ja toiminnassa käytettävien eläinten hyvinvointiin liittyen. Kysymysten jälkeen jakaannuttiin viiteen ryhmään työstämään tulevaisuuden visiota kainuulaiselle Green Care –kentälle. Kukin ryhmä sai aikapisteen, jonka ajankuvaa he pohtivat Green Care –näkökulmasta. Aikapisteinä olivat vuodet 2017, 2020 (Biotalousstrategian tavoitevuosi Green Caren laajaan hyödyntämiseen Kainuussa), 2022 (5 vuoden päästä), 2027 (10 vuoden päästä) ja 2067 (50 vuoden päästä).

Ryhmiä työskentelyn pohjalta muodostui visio luonto- ja maaseutu ympäristöjen hyödyntämisestä terveys- ja hyvinvointipalveluissa. Lähtökohtana oli kuluva vuosi 2017, jonka näkökulmasta kainuulaisen Green Caren yhdeksi mahdollisuudeksi kirjattiin monipuolisten palveluiden lisääminen. Tämän parissa työskentelee parhaillaan myös Kainuun Soten SOS Kainuu –hanke, jossa kehitetään ja pilotoidaan julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä erilaisten palveluiden aikaansaamiseksi eri asiakasryhmille. Hanke kokoaa sosiaalisen kuntoutuksen palvelukartaston, nivoo sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen yhteen ja järjestää verkostotapaamisia. Hanke edistää monialaista ja ammatillista yhteistyötä sekä siihen liittyvää osaamista. (SOS Kainuu –hanke-esitys) Luonto voimaksi Kainuussa –hanke tekee yhteistyötä SOS Kainuu –hankkeen kanssa keskustellen sosiaalisen osallisuuden temasta Green Care –näkökulmasta ja tuoden luontolähtöiset palvelut vaihtoehdoksi palvelukenttään.

Kainuulaisen Green Caren nykytilanteessa esiin nostettiin myös termin Green Care heikko tunnettavuus sekä alaan liittyvien termien käytön yhdenmukaiseksi saaminen. Tällä hetkellä Green Care voidaan kokea vieraana käsitteenä ja muun muassa eri hanketoimijat ymmärtävät sen eri tavoin. Tämän suhteen tärkeässä roolissa on Green Careen liittyvä koulutus, jota onkin Kainuun ammattiopistossa tulossa tarjolle Green Care perusteet –opintojen muodossa jo keväällä 2017 alkaen. Myös valtakunnallinen Green Care –korkeakoulutus jatkuu pilottikokonaisuuden jälkeen ja Kajaanin ammattikorkeakoulu on mukana yhtenä lähiopetuksen järjestäjänä. Vuoteen 2020 mennessä ideoitiin, että Green Care on osana lähihoitajaopiskelijoiden koulutusta sekä sote-puolella olisi kiertäviä Green Care –ohjaajia tuomassa ideoita ja osaamista luonnon monipuolisempaan tavoitteelliseen hyödyntämiseen esimerkiksi päihde-, mielenterveys- ja vanhuspalveluissa.

Työskentelyssä tuli esille, että olisi tärkeää saada jo olemassa olevaa tutkimukseen perustuvaa tietoa niin palveluiden tarjoajille kuin ostajille ja käyttäjille, jotta luontoperustaiset palvelut voisivat olla vakavasti otettavina muiden vaihtoehtojen rinnalla. Tutkimusten mukaan luonnossa liikkuminen muun muassa alentaa verenpainetta, lihasjännitystä ja stressihormoni kortisolia sekä lisää valkosolujen määrää. Luonnossa ihminen jaksaa liikkua enemmän kuin muualla. Luonnonvalo taas tukee luonnollista unirytmää. Yhdessä tekeminen ja uuden oppiminen edistävät myös terveyttä ja hyvinvointia. Tulevaisuudessa asiakkaan valinnanmahdollisuudet korostuvat ja silloin monipuolisesta palveluvalikoimasta erilaisille tarpeille on hyötyä. Kainuussa on mahdollisuuksia tuottaa myös omaa tutkimustietoa aiheesta, sillä meiltä löytyy tutkimusosaamista muun muassa Luonnonvarakeskuksen ja Kajaanin yliopistokeskuksen alta.

Green Care –palveluissa ryhmien työstämässä visiossa Kainuun erityispiirteenä mainitaan upeat puitteet, hiljaisuus ja luonto. Toisaalta haasteena kuitenkin on se, ettemme ehkä vielä vuonna 2017 täysin ymmärrä sen arvoa ja mahdollisuuksia. Alueen pieni ihmismäärä mahdollistaa tiiviit verkostot, joita kannattaisi hyödyntää: ei kilpaillen vaan aitoon yhteistyöhön pyrkien. Green Caren tunnettavuuden edistäminen ja palvelukentän monipuolisuus hyödyttäisi kaikkia. Lisäksi tiedonkulku päättäjien ja käytännön työtä tekevien välillä kirjattiin merkittäväksi uudenlaisten palvelujen alkuunsaamisessa.

Kainuussa Green Care –palveluiden käyttöönottoon mahdollisiksi kohderyhmiksi listattiin vanhuspalvelut, kehitysvammaisuuden päivätoiminta, sairaanhoito, hoivamaatilat, järjestösektorin mahdollisuudet, päihde- ja mielenterveyskuntoutajat sekä koulut ja päiväkodit. Myös työhyvinvoinnin lisääminen jo nyt vuonna 2017 luontoavusteisesti nostettiin esille: olisi suhteellisen helppoa hyödyntää työpaikkojen ympäröivää luontoa osana työpäivää. Työntekijöiden hyvinvointi on suoraan verrannollinen työn tuottavuuteen ja kannattavuuteen.

Vuonna 2020 – vuosi, jolloin Kainuun maakuntaohjelmassa visioidaan luontolähtöisten terveys- ja hyvinvointipalveluiden olevan yleisesti käytössä – nähtiin ryhmätyöskentelyssä vuotena, jolloin Kainuussa seurattaisiin Terveysmetsä-hankkeen esimerkkiä ”luontoreseptistä”, jonka lääkäri määrää potilaalleen. Kymmenen potilasta kävi kahdeksalla opastetulla luontoretellä muun muassa Sipoonkorvessa. Osallistujilla oli sekä fyysisiä että psyykkisiä vaivoja, joihin lääkärit ja hoitajat uskoivat luonnossa liikkumisen auttavan. Johtavan lääkärin Anders Mickosin mukaan (Helsingin Sanomat 3.3.2017) kokemukset olivat niin rohkaisevia, että parhaillaan kootaan uutta ryhmää. Ihmisten terveyttä ja hyvinvointia voidaan lääketieteen lisäksi edistää monella muulla tavalla, jossa ihminen itse ottaa vastuuta omasta hyvinvoinnistaan. Luonto ja eläimet voivat olla tässä prosessissa tehokkaita motivaattoreita.

Vuonna 2022 eli viiden vuoden päästä nähtiin Kainuun palvelukenttä ja eri sektoreiden yhteistyö monipuolisena. Upeita puitteita on osattu hyödyntää aiempaa paremmin ja on tiedostettu ympäristön tilan merkitys ihmisten hyvinvoinnille. Ei ole yhdentekevää, millaista Kainuuta rakennamme. Vuoden 2022 visiossa on tarjolla muun muassa perhehoitoa maalla, luontoavusteisuus rutiinina laitoksissa, hoivamaatiloja on toiminnassa ja Green Care –toimijoiden ja koulujen yhteistyö kukoistaa! Green Care –koordinaattori ohjaa yhteistyön ja palveluiden kehittämisessä ja tiedon juurruttamisessa.

Kymmenen vuoden päästä, vuonna 2027, Green Care –palvelut ovat Kainuussa kaikkien saatavilla. Mahdollisuuksina mainitaan villi luonto ja siihen liittyvä matkailu, maatilaympäristöissä toteutettavat leirikoulut ja kuntouttava toiminta. Maatalous elää murroskautta, jossa valintoja tulevaisuuden suhteen on tehtävä ja Green Care –palvelut voivat olla osa maatalon elinkeinotoimintaa. Vanhuksille

on toiminnallisia palvelutaloja, joissa myös heikkokuntoisten mahdollisuudet virikkeelliseen ympäristöön on huomioitu. Luonnon hyvinvointivaikutukset ovat osana peruskoulun opetusta. Haasteina kymmenen vuoden päästä nähtiin arvomaailma, joka ehkä tukee erilaisia asioita. Kainuun vahvuuksina ja erityispiirteinä mainittiin kuitenkin verkostoitumisen helppous hyvät ja koulutusmahdollisuudet. Vuoden 2027 visiossa eksaktista hyvinvointivaikutusten mittaamisesta, joka ei aina ole yksiselitteistä, siirrytään yhä enemmän kohti koetun hyvinvoinnin arvottamista.

Luonto- ja maatilaympäristöjen hyödyntäminen hyvinvoinnin edistämässä nähdään 50 vuoden päästä, vuonna 2067, luontevana osana hoivapalveluita. Palvelut on tuotteistettu selkeiksi palvelupaketeiksi ja ihmiset ovat valmiita maksamaan luontoarvoihin perustuvista palveluista. Suunnittelussa ja rakentamisessa on osattu ottaa huomioon riittävän monimuotoisen luonnon säilyttäminen ja sen merkitys ihmisen hyvinvointiin. Kaupungeissa on riittävästi viheralueita ja maaseudulla tuetaan monimuotoisen luonnon säilyttävää viljelyä ja metsänhoitoa. Tällöin ympäristö Kainuussa tukee luontoperustaisia hoiva- kasvat- ja virkistyspalveluita, luonto- ja hyvinvointimatkailua, luonnontuotealaa sekä työ- ja arkihyvinvointia.

Tällaisia päämääriä kohti lähdetään Kainuussa kulkemaan tutkien luonto- ja maaseutu ympäristöjen mahdollisuuksia. Menossa olevilla hankkeilla on tärkeä rooli Green Caren nostamisessa keskusteluun Kainuun Sotessa sekä kuntien päätöksenteossa ja suunnittelussa, eri medioissa ja palveluiden käyttäjien keskuudessa. Kun tieto ja tietoisuus luontoympäristöjen hyvinvointivaikutuksista ja niiden hyödyntämisestä lisääntyy, saadaan aikaan tehokkaita ja asiakkaalle motivoivia terveys- ja hyvinvointipalveluja.

